

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
REPRODUKČINĖS SVEIKATOS
ĮSTATYMAS**

**2025 m. d. Nr.
Vilnius**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas įtvirtina teisę į reprodukcinę sveikatą kaip neatsiejamą žmogaus teisių dalį, atitinkančią tarptautinius žmogaus teisių ir sveikatos apsaugos standartus.

2. Valstybė įsipareigoja užtikrinti, kad asmenys nebūtų diskriminuojami dėl jų lyties, amžiaus, socialinės ar ekonominės padėties ir sudaryti sąlygas naudotis reprodukcinės sveikatos paslaugomis be kliūčių, saugiai ir kokybiškai.

3. Kitų įstatymų nuostatos šio įstatymo reglamentuojamiems santykiams taikomos tiek, kiek šiame įstatyme nenustatyta kitaip.

4. Valstybės ir savivaldos institucijos vykdydamos šiam įstatyme nustatytas funkcijas bendradarbiauja tarpusavyje ir su nevyriausybinėmis organizacijomis.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Kontraceptinės priemonės** – medikamentinės ir nemedikamentinės apsisaugojimo nuo neplanuoto nėštumo priemonės.

2. **Lytinis švietimas** – visuomenės švietimas, paremtas naujausiais mokslo įrodymais grįstos informacijos teikimu visuomenei, jos grupėms ar atskiriems asmenims apie reprodukcinės sveikatos išsaugojimą, žmogaus reprodukcinę funkciją, neplanuoto nėštumo, lytiškai plintančių infekcijų prevenciją, tarp jų ir žmogaus imunodeficito viruso (toliau – ŽIV) ir (ar) įgyto imunodeficito sindromo (toliau – AIDS) prevenciją, žmogaus teises reprodukcinės sveikatos srityje.

3. **Lytiškumo ugdymas** – nuoseklus asmens atsakingos lytinės elgsenos ugdymas, apimantis asmens raidą ir lytinio tapatumo suvokimą, formuojant vertybines nuostatas ir brandžius tarpusavio santykius. Lytiškumo ugdymo sudėtinė dalis yra reprodukcinės sveikatos mokymas.

4. **Prenatalinė diagnostika** – nėštumo tyrimų atlikimas iki gimdymo, siekiant nustatyti dažniausiai pasitaikančių vaisiaus genetinių bei sklaidos anomalijų riziką.

5. **Reprodukcinė sveikata** – asmens fizinė, psichinė ir socialinė gerovė visais su reprodukcine sistema susijusiais aspektais, apimanti galimybę gyventi atsakingą, pasitenkinimą teikiantį ir saugų lytinį gyvenimą, gebėjimą susilaukti palikuonių ir laisvę nuspręsti, ar tai daryti, kada ir kaip dažnai tai daryti. Reprodukcinė sveikata taip pat apima teisę gauti informaciją apie saugius, veiksmingus, prieinamus ir priimtinus vaisingumo reguliavimo metodus bei atitinkamas sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat teisę į saugų nėštumą ir gimdymą.

6. **Reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugos** – visuma asmens sveikatos priežiūros metodų ir priemonių, skirtų reprodukcinei sveikatai išsaugoti, stiprinti ar atkurti.

7. **Reprodukcinės teisės** – visuma pamatinių žmogaus teisių, garantuojančių asmens galimybę laisvai ir atsakingai spręsti reprodukcinės sveikatos klausimus, įskaitant teisę planuoti šeimą, vaikų skaičių ir gimdymų laiką, turėti prieigą prie informacijos, priemonių ir paslaugų šiems sprendimams įgyvendinti, bei įgyvendinti savo apsisprendimą be diskriminavimo, prievartos ar smurto.

8. **Saugi motinystė** – visuma priemonių, užtikrinančių prieinamą ir kokybišką sveikatos priežiūrą planuojant nėštumą, nėštumo, gimdymo ir pogimdyminiu laikotarpiu.

9. **Lytinis smurtas** – tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriuo asmeniui daromas lytinis poveikis prieš jo valią ir dėl kurio asmuo patiria fizinę, psichinę, materialinę ar neturtinę žalą.

10. **Lytinio smurto formos** – išžaginimas, seksualinis prievartavimas, privertimas lytiškai santykiuoti, lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą, seksualinis priekabiavimas, jaunesnio negu šešiolikos metų asmens viliojimas, jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas.

11. **Šeimos planavimas** – asmens galimybė planuoti norimą vaikų skaičių ir laiką, turėti tam reikalingos informacijos, gauti paslaugas ir priemones šiam tikslui pasiekti.

12. **Sterilizacija** - savanoriškas chirurginis šeimos planavimo metodas, kuriuo siekiama ilgalaikio apsisaugojimo nuo nepageidaujamo nėštumo.

13. **Jaunimui palankios reprodukcinės sveikatos paslaugos** – jaunimui skirtos nemokamos, konfidencialios (prireikus – anoniminės) reprodukcinės sveikatos priežiūros ir susijusios paslaugos, pritaikytos jaunų asmenų poreikiams. Šios paslaugos apima konsultavimą, diagnostiką, gydymą, įskaitant nėštumo nutraukimą ir jo prevenciją, konsultavimą dėl kontraceptinių priemonių vartojimo, lytinį švietimą.

14. Kitos šiame įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos kituose Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

3 straipsnis. Reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo principai.

Reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos vadovaujantis šiais pagrindiniais principais:

1) **nediskriminavimo** – reprodukcinės sveikatos paslaugų prieiga ir informacija apie šias paslaugas užtikrinama visiems asmenims nepriklausomai nuo jų lyties, lytinės orientacijos, amžiaus, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, negalios, etninės priklausomybės, religinių įsitikinimų ar kitų aplinkybių;

2) **paslaugų pasiekiamumo** – užtikrinamas pakankamas reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų ir priemonių tinklas bei įvairovė visoje šalies teritorijoje;

3) **paslaugų prieinamumo** – užtikrinama, kad reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugos ir informacija apie jas būtų prieinama kiekvienam nepriklausomai nuo asmens finansinės ar socialinės padėties ir gaunama įvairiais informacijos sklaidos būdais, įskaitant telemediciną;

4) **paslaugų palankumo** – reprodukcinės sveikatos paslaugos yra patrauklios ir priimtinos paslaugų gavėjui, teikiamos operatyviai ir kokybiškai, nesudarant nepagrįstų apribojimų ar kitokių kliūčių;

5) **informuoto apsisprendimo** – kiekvienas asmuo turi teisę ir realią galimybę laisvai, be išorinio spaudimo ar prievartos, priimti sprendimus, susijusius su savo reprodukine sveikata, vadovaudamasis jam pateikiama naujausia mokslo įrodymais pagrįsta informacija;

6) **privatumo ir konfidencialumo** – teikiant reprodukcinės sveikatos paslaugas, gerbiamas kiekvieno asmens privatumas ir užtikrinamas informacijos apie asmens sveikatą ir privatų gyvenimą konfidencialumas;

7) **dalyvavimo** – užtikrinamas asmenų ir visuomenės grupių dalyvavimas, rengiant ir įgyvendinant programas bei priemones, susijusias su šio įstatymo nuostatų įgyvendinimu, taip pat vykdant jų stebėseną;

8) **atskaitomybės** – su šio įstatymo įgyvendinimu susijusios programos ir priemonės turi įtvirtintus veiksmingus atskaitomybės mechanizmus, užtikrinama tokių programų ir priemonių vykdymo stebėseną, efektyvumo ir kokybės vertinimas;

9) **paslaugų kokybės** – reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos vadovaujantis nustatytais paslaugų teikimo bei asmens sveikatos priežiūros kokybės standartais, nuolat tobulinant paslaugas teikiančių sveikatos priežiūros ir kitų specialistų kompetencijas ir diegiant mokslo pažangos laimėjimus. Visos reprodukcinės sveikatos

paslaugos privalo būti teikiamos laikantis sveikatos priežiūros įstaigos nustatytų paslaugų teikimo etikos principų, užtikrinančių pagarbą asmeniui ir jo orumo apsaugą.

4 straipsnis. Reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų išlaidų kompensavimas

Asmens sveikatos priežiūros įstaigų patirtos išlaidos, teikiant reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugas kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto arba valstybės biudžeto teisės aktų nustatyta tvarka.

II SKYRIUS REPRODUKČINIS PASIRINKIMAS

5 straipsnis. Šeimos planavimas

1. Šeimos planavimui užtikrinti taikomi mokslo ir medicinos praktikos pripažinti medikamentiniai ir nemedikamentiniai metodai, įskaitant hormonines ir barjerines kontraceptines priemones bei konsultavimą šeimos planavimo klausimais.

2. Valstybė užtikrina genetinį konsultavimą planuojant šeimą, siekdama įvertinti galimą genetinę riziką būsimam palikuoniui.

3. Savanoriška chirurginė sterilizacija užtikrinama asmeniui jo rašytiniu prašymu, prieš tai pateikus išsamią informaciją apie šio metodo esmę, galimas komplikacijas ir pasekmes. Sterilizacija atliekama ne anksčiau kaip po vieno mėnesio nuo asmens prašymo pateikimo dienos.

4. Valstybė užtikrina, kad kontraceptinės priemonės būtų prieinamos nemokamai. Kontraceptinių priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras.

5. Informaciją apie šeimos planavimą, kontracepcijos vartojimą teikia asmens sveikatos priežiūros įstaigos, vadovaudamosios Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis. Ši informacija privalo būti pateikiama žodžiu ir (ar) raštu, skelbiama asmens sveikatos priežiūros įstaigų interneto svetainėse ar kitais informavimo būdais.

6 straipsnis. Saugi motinystė

1. Pagarbios ir saugios motinystės užtikrinimas. Kiekviena nėščioji ir gimdyvė turi teisę į saugią, kokybišką ir pagarbą užtikrinančią sveikatos priežiūrą nėštumo, gimdymo ir pogimdyminiu laikotarpiu, įskaitant psichologo konsultacijas.

2. Nėščiosioms turi būti užtikrintos prenatalinės diagnostikos paslaugos. Prenatalinės diagnostikos tvarkos aprašą nustato sveikatos apsaugos ministras.

3. Nėščioji turi teisę laisvai pasirinkti gimdymo stacionarą, išskyrus atvejus, kai dėl nėštumo rizikos būtina specializuota aukštesnio lygio akušerinė pagalba, atitinkanti nėščiosios sveikatos būklę.

4. Visos gimdyvės turi teisę pasirinkti lydintį asmenį per gimdymą.

5. Visos gimdyvės, pasikonsultavus su gydytoju, turi teisę pasirinkti gimdymo būdą, skausmo malšinimo priemones.

6. Gimdymo priežiūra teikiama vadovaujantis reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo principais.

7. Visos medicininės procedūros per gimdymą turi būti atliekamos informavus gimdyvę jai suprantama kalba.

8. Nėščiosioms, gimdyvėms ir naujagimiams užtikrinamos kokybiškos ir prieinamos sveikatos priežiūros paslaugos. Nėščiųjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros organizavimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras.

9. Informaciją apie nėštumą, gimdymą ir pogimdyminę priežiūrą bei galimas komplikacijas

teikia asmens sveikatos priežiūros įstaigos, vadovaudamosios Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis. Informacija privalomai teikiama žodžiu ir (ar) raštu, skelbiama atitinkamų įstaigų interneto svetainėse ar kitais būdais.

7 straipsnis. Nėštumo nutraukimas

1. Nėštumas gali būti nutrauktas moters apsisprendimu:

1) Nesant medicininių indikacijų nėštumas gali būti nutrauktas iki 12 nėštumo savaitių (11 sav.+ 6 d.), skaičiuojant nuo paskutinio menstruacinio ciklo pirmos dienos ir (arba) remiantis ultragarsinio tyrimo duomenimis.

2) Esant medicininių indikacijų nėštumas gali būti nutrauktas iki 22 nėštumo savaitių (21 sav. + 6 d.), skaičiuojant nuo paskutinio menstruacinio ciklo pirmos dienos ir (arba) remiantis ultragarsinio tyrimo duomenimis. Nėštumo nutraukimo medicininės indikacijas nustato sveikatos apsaugos ministras. Išvadą, ar yra medicininių indikacijų nėštumui nutraukti pateikia universiteto ligoninės gydytojų konsiliumas.

3) Po išžagino nėštumas gali būti nutrauktas iki 22 nėštumo savaitių (21 sav. + 6 d.), skaičiuojant nuo paskutinio menstruacinio ciklo pirmos dienos ir (arba) remiantis ultragarsinio tyrimo duomenimis. Išvadą apie tai, kad įvyko išžaginimas, pateikia atitinkamos teisėsaugos institucijos.

4) Esant kraujomaišai (incestui) nėštumas gali būti nutrauktas iki 22 nėštumo savaitių (21 sav. + 6 d.), skaičiuojant nuo paskutinio menstruacinio ciklo pirmos dienos ir (arba) remiantis ultragarsinio tyrimo duomenimis. Išvadą apie kraujomaišos faktą pateikia gydytojas genetikas.

2. Nėštumo nutraukimas (abortas) gali būti atliekamas chirurginiu arba vaistiniu būdu.

3. Vaistinio nėštumo nutraukimo paslauga nėščiosios prašymu gali būti teikiama pasitelkiant nuotolines sveikatos priežiūros paslaugas (telemediciną). Paslaugų teikimo sąlygas ir tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras.

4. Nėštumo nutraukimo paslauga moteriai teikiama nemokamai, išlaidas kompensuojant iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų.

5. Moteriai, pageidaujanti nutraukti nėštumą, turi būti pateikta išsami mokslu grįsta informacija apie nėštumo nutraukimą, jo būdus, žinomas ir galimas komplikacijas ar nepageidaujamus padarinius, taip pat kitas aplinkybes. Sveikatos priežiūros įstaiga turi moterį informuoti apie galimą psichologo ir (ar) socialinio darbuotojo konsultaciją. Visa informacija pateikiama atsižvelgiant į moters amžių ir sveikatos būklę, jai suprantama kalba, paaiškinant specialius medicinos terminus. Po atlikto nėštumo nutraukimo moteriai sveikatos priežiūros įstaiga pateikia informaciją žodžiu ir (ar) raštu šeimos planavimo, kontracepcijos vartojimo klausimais.

6. Moters nėštumo nutraukimo pasirinkimo teisė privalo būti gerbiama, nesudarant dirbtinių kliūčių jos įgyvendinimui laiku ir kokybiškai.

8 straipsnis. Pagalbinis apvaisinimas.

Pagalbinio apvaisinimo galimybės, sąlygos reglamentuojamos Pagalbinio apvaisinimo įstatyme.

III SKYRIUS

PAGALBA LYTINĮ SMURTĄ PATYRUSIEMS ASMENIMS

9 straipsnis. Pagalba asmenims, patyrusiems lytinį smurtą

1. Lytinį smurtą patyrusiems asmenims užtikrinama reikalinga asmens sveikatos priežiūra, psichologinė ir socialinė pagalba. Šios pagalbos teikimo tvarką nustato sveikatos apsaugos bei

socialinės apsaugos ir darbo ministrai.

2. Lytinį smurtą patyrusiems asmenims užtikrinama konfidenciali profesionali pagalba specializuotuose pagalbos centruose. Valstybė užtikrina, kad tokie centrai veiktų visoje šalyje ir būtų prieinami visiems nukentėjusiems asmenims.

3. Lytinio smurto aukoms skubios kontracepcijos priemonės bei lytiškai plintančių infekcijų profilaktikos ir gydymo paslaugos teikiamos nemokamai, o šių paslaugų išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka.

4. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją organizuoja asmenų, atsakingų už pagalbos teikimą, mokymus ir kvalifikacijos kėlimo kursus.

IV SKYRIUS JAUNIMO REPRODUKcinė SVEIKATA

10 straipsnis. Jaunimui palankios reprodukcinės sveikatos paslaugos

1. Jaunimui palankios reprodukcinės sveikatos paslaugos teikiamos pirminės sveikatos priežiūros įstaigose. Savivaldybės užtikrina informacijos apie šias paslaugas teikimą jaunimui.

2. Jaunimui palankių reprodukcinės sveikatos paslaugų koncepciją, politiką, strategiją ir teikimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras, vadovaudamasis Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis.

3. Jaunimui reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugas gali teikti tik atitinkamus tobulinimosi kursus (specialius mokymus) išklause specialistai.

V SKYRIUS REPRODUKcinės SVEIKATOS INFORMACIJOS SKLAIDA IR KONSULTAVIMAS, VISUOMENės LYTINIS ŠVIETIMAS IR LYTIŠKUMO UGDYMAS

11 straipsnis. Reprodukcinės sveikatos informacijos sklaida ir konsultavimas

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į visapusę, nešališką ir mokslu grįstą informaciją apie reprodukcinę sveikatą.

2. Sveikatos apsaugos ministras nustato sklaidos apie reprodukcinę sveikatą tvarką, įskaitant informacijos sklaidos būdus, telemediciną.

3. Reprodukcinės sveikatos informacija teikiama vadovaujantis Pasaulio sveikatos organizacijos bei reprodukcinės sveikatos mokslo institucijų rekomendacijomis.

4. Informacija reprodukcinės sveikatos klausimais asmeniui turi būti aiški, pateikiama suprantama kalba, be diskriminavimo dėl amžiaus, lyties, lytinės orientacijos ar socialinės padėties ir atitikti geriausią tarptautinę praktiką, skatinant sąmoningumą bei informuotą sprendimą dėl asmens reprodukcinės sveikatos, teikiant pagarbą žmogaus teisėms.

12 straipsnis. Visuomenės lytinis švietimas

1. Visuomenės lytinį švietimą sudaro visapusiškas, nešališkas, mokslo įrodymais ir žmogaus teisių įgyvendinimu grįstas informavimas apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei jos stiprinimą ir naujausius medicinos pasiekimus, įskaitant šeimos planavimą, kontracepciją, nėštumo nutraukimo ir lytiškai plintančių infekcijų, tarp jų ŽIV (AIDS) prevenciją, reprodukcinę organų vėžio prevenciją.

2. Visuomenės lytinio švietimo tvarką ir būdus, finansavimo mechanizmus, nuolatinę stebėseną nustato sveikatos apsaugos ministras kartu su švietimo ir mokslo ministru, vadovaudamiesi Pasaulio sveikatos organizacijos bei reprodukcinės sveikatos mokslo institucijų rekomendacijomis.

3. Lytinio švietimo programos turi būti pritaikytos gyventojams pagal amžių, poreikius, atsižvelgiant į socialiai pažeidžiamų gyventojų grupes ir nediskriminuojant gyventojų dėl lyties, kalbos, socialinės padėties ir kitų aplinkybių.

4. Į sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir švietimo specialistų rengimo programas turi būti įtrauktas reprodukcinės sveikatos mokymas (modulis).

13 straipsnis. Lytiškumo ugdymas

1. Lytiškumo ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose, vykdančiose pirminį profesinį mokymą, vykdomas švietimo ir mokslo bei sveikatos apsaugos ministrų nustatyta tvarka, vadovaujantis Pasaulio sveikatos organizacijos bei reprodukcinės sveikatos mokslo institucijų rekomendacijomis.

2. Lytiškumo ugdymas turi būti įtraukus, nešališkas, grįstas mokslu ir žmogaus teisių įgyvendinimu, inovatyvus, pritaikytas jaunimui pagal amžių, poreikius, nediskriminuojant jų dėl lyties, lytinės tapatybės, orientacijos, kalbos, socialinės padėties ir kitų aplinkybių.

VI SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

14 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas įsigalioja 2026 m. gruodžio 1 d.

2. Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos iki šio įstatymo įsigaliojimo patvirtina šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.